

**Oksana Kovtun, Doctor of Economic Sciences,
PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Economics,
Vice-Rector for International Relations and Project Activities
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
Pereyaslav, Ukraine**

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-633-1-6>

CONTROL AND SAFETY OF DRINKING WATER IN UKRAINE DURING THE WAR

КОНТРОЛЬ І БЕЗПЕКА ПИТНОЇ ВОДИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Військові дії істотно змінюють санітарно-епідемічну ситуацію в Україні, що зумовлює підвищення ризиків для систем життєзабезпечення населення. Руїнування об'єктів критичної інфраструктури, забруднення довкілля, порушення стабільності водопостачання та обмеження доступу до безпечних джерел води формують передумови для системних зрушень у сфері громадського здоров'я. У зв'язку з цим контроль за якістю питної води набуває значення як елемент санітарно-гігієнічного захисту та водночас як чинник стратегічної безпеки держави, особливо в умовах воєнного стану.

З урахуванням цих викликів, у першому півріччі 2025 року фахівці Держпродспоживслужби реалізували масштабну програму моніторингу безпечності та якості питної води. Вона охопила централізовані системи водопостачання і місцеві джерела, що дало змогу отримати об'єктивну картину стану водопостачання в різних регіонах країни. Дослідження здійснювалися у складі міжвідомчих комісій, а також під час планових і позапланових перевірок. За підсумками цієї діяльності обстежено 7715 об'єктів водопостачання, із яких на 5328 (69%) виявлено порушення вимог санітарного законодавства. Найбільшу кількість таких випадків зафіксовано на нецентралізованих джерелах – 3195 об'єктів, серед яких переважають колодязі, каптажі та свердловини, що залишаються основним джерелом води для сільського населення [1].

Лабораторні спостереження підтверджують наявність відхилень у хімічних та мікробіологічних показниках. У межах централізованого водопостачання здійснено 682884 лабораторних дослідження, серед

яких 22611 проб продемонстрували невідповідність санітарно-хімічним нормам. У нецентралізованих джерелах зафіксовано понад 800 випадків перевищення допустимих показників. Наведені дані відображають тенденцію до погіршення якості води, що підкреслює потребу в оновленні технологічних процесів водозабору та посиленні контролю за дотриманням нормативних вимог. Додатковим свідченням загострення проблеми є результати щодо мікробіологічного стану води. Із 163 досліджених проб у 15 виявлено мікробіологічні відхилення, що сигналізує про підвищену епідемічну небезпеку, особливо в прифронтових і постраждалих регіонах. Ці приклади підтверджують необхідність удосконалення системи моніторингу на рівні лабораторних досліджень, а також у рамках профілактичних заходів територіальних громад, спрямованих на запобігання ризикам для здоров'я населення. Важливо зазначити, що підвищення ефективності контролю за якістю води неможливе без налагодженої взаємодії між різними структурами державного управління. У рамках державної політики водної безпеки активізується міжвідомча співпраця, покликана забезпечити узгодженість дій та комплексне реагування на виявлені загрози [1].

У цьому контексті зазначені результати демонструють зростання рівня координації між органами державного управління, що дозволяє забезпечити узгодженість дій у сфері контролю за якістю питної води під час воєнного стану. Посилення координаційної ролі держави підтверджується розширенням адміністративних, технологічних та аналітичних інструментів управління, спрямованих на підвищення ефективності реагування на виявлені загрози. З метою наочного відображення поточного стану моніторингу якості питної води доцільно звернутися до статистичних даних, що ілюструють відповідність проб води державним санітарним нормам (таблиця 1).

Таблиця 1

Питна вода, яка відповідає державним санітарним нормам і правилам за типами показників, відсотків нестандартних проб¹

	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6
Питна вода, яка відповідає державним санітарним нормам і правилам за типами показників, відсотків нестандартних проб:					
для мікробіологічних показників:					
міські водопроводи	4,7	5,1	2,1	2,7	2,3
сільські водопроводи	13,8	11,9	11,4	11,0	10,2
нецентралізоване водопостачання	22,6	22,9	28,3	25,1	25,4

1	2	3	4	5	6
для санітарно–хімічних показників:					
міські водопроводи	16,8	18,2	12,1	11,3	11,7
сільські водопроводи	26,9	28,9	25,4	28,9	27,7
нецентралізоване водопостачання	32,6	33,5	39,9	35,0	32,9
для радіаційних показників:					
міські водопроводи	0,8	2,0	0,5	0,6	1,0
сільські водопроводи	6,5	2,8	12,2	2,9	1,7
нецентралізоване водопостачання	8,8	7,1	4,9	6,3	2,7
Питна вода, яка відповідає державним санітарним нормам і правилам за типами показників, відсотків нестандартних проб:					
для мікробіологічних показників:					
<i>за типом водопроводу</i>					
сільські водопроводи	4,7	5,1	2,1	2,7	2,3
міські водопроводи	13,8	11,9	11,4	11,0	10,2
<i>за типом джерела водопостачання</i>					
Централізоване	7,6	7,5	3,5	4,3	3,8
Нецентралізоване	22,6	22,9	28,3	25,1	25,4
для санітарно–хімічних показників:					
<i>за типом водопроводу</i>					
сільські водопроводи	16,8	18,2	12,1	11,3	11,7
міські водопроводи	26,9	28,9	25,4	28,9	27,7
<i>за типом джерела водопостачання</i>					
Централізоване	21,7	21,2	14,3	14,3	15,0
Нецентралізоване	32,6	33,5	39,9	35,0	32,9
для радіаційних показників:					
<i>за типом водопроводу</i>					
сільські водопроводи	0,8	2,0	0,5	0,6	1,0
міські водопроводи	6,5	2,8	12,2	2,9	1,7
<i>за типом джерела водопостачання</i>					
Централізоване	4,7	1,9	1,2	0,8	1,1
Нецентралізоване	8,8	7,1	4,9	6,3	2,7

Примітка: Цільові значення індикатора на 2030 рік: для мікробіологічних показників: міські водопроводи – 1,5, сільські водопроводи – 2,5, нецентралізоване водопостачання – 15,5; для санітарно–хімічних показників: міські водопроводи – 6,5, сільські водопроводи – 14,5, нецентралізоване водопостачання – 29,5; для радіаційних показників: міські водопроводи – 0,5, сільські водопроводи – 1,5, нецентралізоване водопостачання – 3.

Джерело: складено на основі [2]

Порівняння показників у часовій перспективі засвідчує поступове зниження рівня мікробіологічного забруднення у централізованих системах. Зокрема, у міських водопроводах частка нестандартних проб зменшилася з 4,7% у 2020 році до 2,3% у 2024 році, а в

сільських – із 13,8% до 10,2%. Такі результати свідчать про підвищення ефективності знезараження води та модернізацію очисних споруд, особливо у громадах, що отримали підтримку державних і міжнародних програм. Разом із тим, ситуація у сфері нецентралізованого водопостачання залишається проблемною. Понад 25% проб, відібраних у 2024 році, не відповідали санітарним нормам за мікробіологічними показниками. Основними причинами цього є відсутність постійного контролю, використання індивідуальних колодязів і свердловин, а також складні умови забезпечення санітарних вимог у районах, наближених до бойових дій. Удосконалення моніторингу в цьому секторі передбачає впровадження систем біоіндикації та дистанційного контролю за параметрами води, що дозволить оперативно виявляти потенційні відхилення.

Узагальнені результати проведеного дослідження свідчать, що система моніторингу якості питної води в Україні в умовах воєнного стану перебуває на етапі поступової стабілізації, проте все ще характеризується суттєвою нерівномірністю між централізованими та нецентралізованими системами водопостачання. Одним із визначальних чинників ефективності контролю є рівень інституційної організації управління водними ресурсами, якість міжвідомчої координації та ступінь технологічного забезпечення лабораторного аналізу. Особливістю сучасної ситуації є те, що централізовані системи демонструють позитивну динаміку щодо зниження мікробіологічного та санітарно-хімічного забруднення, тоді як нецентралізовані джерела залишаються проблемними через недостатній контроль, зношеність інфраструктури та обмежені можливості реагування у прифронтових регіонах. Важливим напрямом державної політики у цій сфері є впровадження нормативно-правових актів, зокрема Постанови Кабінету Міністрів України № 61 та оновлених державних санітарних правил, що створюють основу для поступового переходу до європейських стандартів управління водною безпекою. У цьому контексті особливого значення набуває інтеграція державного, регіонального та місцевого рівнів контролю, а також застосування цифрових технологій моніторингу та автоматизованих систем спостереження, без яких досягнення цільових показників якості води до 2030 року є малоймовірним.

Література:

1. Безпечність питної води в умовах війни: Держпродспоживслужба звітує про результати моніторингу. Держпродспоживслужба, 2025. URL: <https://dpss.gov.ua/news/bezpechnist-pytnoi-vody-v-umovakh-vitaty-monitorynhu>
2. Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови. Інформаційне забезпечення моніторингу ЦСР, метадані. Цілі сталого розвитку. Багатогалузева статистична інформація, 2025. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>